

Górska, Halina

"Gorodskoje samouprawlenije w Rossii w 60-ch - naczale 90-ch godow XIX w. Prawitelstwienaja politika", W. A. Nardowa, Leningrad 1984 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 78/2, 347-348

1987

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

literaturze i publicystyce, w pracach prawników i filozofów, w sztuce i traktatach religijnych połowy XIX w. problem emancypacji kobiet i podniesienia ich roli w społeczeństwie wywoływał ostrą polemikę między kręgami postępowymi a zachowawczymi. O czasie powstania „kwestii kobiecej” jako przedmiotu zainteresowania społeczeństwa, nie ma w literaturze jednolitego zdania. Zwykle historycy, socjologowie i literaturoznawcy uważają za początek społeczno-politycznej aktywności kobiet lata 60-te XIX w. Zdaniem autora pracy cezurę tę należałoby odnieść do początku wieku XIX: już w pierwszym dziesięcioleciu XIX w. zaczynają się ukazywać pisma przeznaczone dla kobiet, gdzie autorkami są także kobiety.

Przedmiotem badania Tiszkina jest kwestia kobieca, jako czynnik znajdujący odzwierciedlenie w publicystyce, prawodawstwie i polityce wewnętrznej. Autor wykorzystał artykuły prasowe, listy i dzienniki pierwszych nihilistek, literaturę piękną oraz archiwalia.

Swoje rozważania rozpoczyna autor od charakterystyki prawnego położenia kobiet w Rosji carskiej. Następnie przechodzi do ukazania kwestii kobiecej w publicystyce, przede wszystkim autorów z kręgów demokratycznych (Czernyszewski, Michajłow). Autor podkreśla, że także zachowawcze organy prasowe (poza nielicznymi wyjątkami) nie ośmielały się twierdzić, że położenie kobiety w rodzinie i społeczeństwie nie powinno ulec zmianie. Wśród autorów, reprezentujących konserwatywną publicystykę, nie było jedności w poglądach na emancypację. Autor przedstawia ponadto krótką charakterystykę stanowiska, zajmowanego przez prasę cerkiewną. Na uwagę zasługuje prezentacja pism kobiecych, ukazujących się w omawianym okresie, np. „Żenskij Wiestnik”, „Moda”, „Damskij Wiestnik”. Dwa ostatnie rozdziały pracy poświęca autor charakterystyce grup pierwszych studentek i ukazaniu kwestii kobiecej w świetle rosyjskiej polityki wewnętrznej.

Praca zaopatrzona została w indeks osobowy, brak natomiast oddzielnie zestawionej bibliografii. Ciekawy jest materiał ilustracyjny, zamieszczony w pracy, m.in. zdjęcia pierwszych studentek Uniwersytetu w Petersburgu.

H. G.

W. A. Nardowa, *Gorodskoje samouprawlenie w Rossii w 60-ch — naczale 90-ch godow XIX w. Prawitielstwiennaja politika*, Akademia Nauk SSSR, Institut Istorii SSSR, Leningradskoje Otdielenije, Izdatielstwo „Nauka”, Leningrad 1984, s. 257.

Omawiana praca prezentuje problematykę nie badaną dotychczas przez historyków radzieckich. Pionierskość tematyki, a także szeroka baza źródłowa i sposób wykorzystania źródeł zwracają uwagę na książkę Nardowej. Autorka uwzględniła przede wszystkim źródła archiwalne, w tym część z nich została po raz pierwszy wykorzystana przez historyka.

Nardowa postawiła sobie za cel ukazanie polityki rządu w stosunku do samorządu miejskiego na przestrzeni od lat 60-tych do początku lat 90-tych XIX w. Jest to okres obejmujący początki prac nad projektem reformy miejskiej, wprowadzenie tejże reformy w życie i wydanie w roku 1892 nowej ustawy o miastach. Autorka ukazuje w swej pracy rolę i znaczenie organów samorządu miejskiego w systemie uстроju państwowego. Stara się przedstawić „rządowy stopień gotowości” pójścia na ustępstwa, a z drugiej strony śledzi stosunek instytucji samorządu miejskiego do zagadnień ich kompetencji. Nardowa podejmuje próbę ukazania w działalności dum miejskich faktów, świadczących o rodzeniu się tendencji przeciwnych biurokratycznemu aparatowi monarchii, choć z drugiej strony wyraźnie widać pasywny stosunek owych dum do wydarzeń w życiu społeczno-politycznym Rosji.

Praca Nardowej liczy sześć rozdziałów. Na uwagę czytelnika zasługuje sposób badania zbiorowości biorących udział w wyborach, radnych i prezydentów miast. Cały, obszerny rozdział drugi zajmuje się statystyką wyborów do samorządu miejskiego. Autorka przywiązuje

wagę do wskaźników liczbowych, choć naturalnie porusza też liczne problemy niewymierne, lub częściowo tylko możliwe do ujęcia liczbowego. Liczne, przejrzyste skomponowane tabele są mocną stroną tej pracy. Książkę uzupełnia indeks osobowy.

H. G.

I. I. Żarkuckij, *Razwitijs promyszlennosti i torgowli w lewobierieżnych rajonach moldawskiego Podniestrowia w porieformiennij period (1861—1905 gg)*, Izdatielstwo „Sztinca”, Kisziniew 1985, s. 163.

Część Mołdawii, usytuowana na lewym brzegu Dniestr, została przyłączona do Rosji, w końcu XVIII wieku i wchodziła administracyjnie w skład gubernii chersońskiej i podolskiej. W historii tego regionu pozostaje nadal wiele zagadnień zbadanych tylko fragmentarycznie, bądź czekających dopiero na zbadanie. Omawiana praca po raz pierwszy w radzieckiej historiografii podejmuje analizę problemów, związanych z gospodarką lewobrzeżnej części Mołdawii. Ramy chronologiczne monografii uzasadnione są z jednej strony reformą chłopską z r. 1861, a z drugiej początkiem rewolucji 1905 r. Jeśli chodzi o zasięg terytorialny pracy, to autor obejmuje badaniem w zasadzie lewobrzeżną część obecnej Republiki Mołdawskiej. Odmierna przynależność administracyjna tych terenów w badanym przezeń okresie stwarzała pewne trudności w zgromadzeniu źródeł, a głównie danych statystycznych. Żarkuckij zebrał bardzo bogaty materiał i wykorzystał źródła różnego typu, co pozwoliło na dokładną analizę prezentowanych w pracy problemów.

Autor prezentuje genezę i rozwój przemysłu, proces jego kapitalizacji, główne etapy powstawania miejscowego proletariatu, analizuje ekonomiczne położenie robotników, rozpatruje kwestie związane z rozwojem handlu wewnętrznego, ukazuje ewolucję wymiany towarowej między badanym terytorium a rynkiem ogólnorosyjskim i zagranicznym. Handel jest swoistym miernikiem poziomu wzrostu gospodarki. Pogłębienie handlowych związków badanego terytorium z rynkiem ogólnorosyjskim i światowym przyczyniło się w sposób znaczący do rozwoju gospodarczego lewobrzeżnej części Mołdawii. Dlatego też autor poświęcił wiele uwagi problemom związanym z wszelkimi formami wymiany towarowej. Na uwagę zasługuje przede wszystkim gruntowna analiza funkcjonowania rynku wewnętrznego. Żarkuckij prześledził rozwój różnych form funkcjonowania tego rynku (np. jarmarki, bazy) i ukazał zmiany w asortymencie towarów oferowanych do sprzedaży. Rozszerzenie asortymentu towarów wiąże autor nie tylko z rozwojem miejscowej wytwórczości, ale także z pogłębieniem wymiany towarowej z rynkiem ogólnorosyjskim.

Doskonałym uzupełnieniem wywodów autora są liczne tabele i wykresy. Praca zakończona jest streszczeniem w języku francuskim, brak natomiast oddzielnie zamieszczonej bibliografii i map.

H. G.

Istvan Diószegi, *Die Aussenpolitik der Österreichisch-Ungarischen Monarchie 1871—1877*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1985, s. 365.

Istvan Diószegi jest autorem gruntownego studium o polityce Austro-Węgier w okresie wojny francusko-pruskiej (wydanego po węgiersku w 1965 r., zaś w wersji niemieckiej pt. *Österreich-Ungarn und der französisch-preussische Krieg 1870—1871* w dziewięć lat później). Niniejsza książka jest jego kontynuacją; jak wynika z przedmowy autor przewiduje ciąg dalszy, nie informuje jednak o granicach chronologicznych planowanego trzeciego tomu. Nasuwa się więc porównanie z pracami Henryka Wereszyckiego o sojuszu trzech cesarzy. Obaj